

Výzva k zastavení ageismu a věkové diskriminace v době koronaviru

My níže podepsaní, lidé zabývající se problematikou stárnutí, stáří a souvisejících společenských jevů, vyzýváme vládu ČR, veřejné instituce, média i samotné občany k nesměšování různorodých lidí do jedné, kalendářním věkem definované skupiny, vůči nimž se přijímají stereotypní opatření. Chceme upozornit na nebezpečí věkové diskriminace v kontextu různých mimořádných opatření a jejich nežádoucích vedlejších dopadů, případně neobratných vyjádření. Dnešní pochybení a nedůslednosti by mohly předznamenat i zásadní etické změny dlouhodobě zakotvené ve společenském uspořádání po odeznění pandemie. Zároveň se připojujeme k mezinárodní výzvě proti ohrožení, vyloučení a věkové diskriminaci starších lidí během pandemie COVID-19 prof. Kierana Walshe, ředitele Irského centra pro sociální gerontologii (ICSG) z Národní univerzity v Galway. Svůj virtuální podpis můžete k výzvám připojit na www.zivot90.cz/stopageismu.

Zdravotní ohrožení, nouzový stav a návazná omezení mají dlouhodobé důsledky. Ty poznamenají společnost a **změní obecné povědomí o tom, kdo je starý a co je to stáří**, i po ústupu epidemie. Budme při jejich vyhlášení a provádění uvážliví.

Označení „senior/senioři“ je vágní, neurčité. Jde o početnou, **velmi různorodou skupinu občanů** zásadně se navzájem lišících věkem, zdravím, vzděláním, příjmy, zdatností, možnostmi, zájmy a řadou dalších charakteristik. Při vymezení věkem 65+ jde o dva miliony, tedy o 20 % obyvatel ČR. Podstatná část z nás se v tomto věku těší dobrému zdraví, pracuje, zastává významné funkce v byznysu, poskytuje zkušenost v organizacích, institucích, samosprávách, ale například i v lékařských ordinacích a jiných expertních pozicích. Nevytvářejme dojem „nemohoucích starců a stařen“. Jiní z nás, starších i mladších lidí, naopak trpíme chorobami, které zhoršují náš funkční stav, omezují naši soběstačnost i odolnost, a tak zvyšují naši zranitelnost všemi zátěžemi včetně infekcí. Především na tyto stavy a situace soustředme svou pozornost.

Směšování různorodých lidí do jedné, kalendářním věkem definované skupiny, vůči níž se přijímají stereotypní opatření, je nebezpečné a nežádoucí. **Hrozí nevyužití lidských schopností, ponižující stigmatizace a segregace na jedné straně a přehlédnutí, zanedbání péče, strádání a ohrožení života těch potřebných na straně druhé.** Současně vede zmatení pojmů k neúčelnosti a neúčinnosti finančních výdajů i nesystémovému využívání kapacit zdravotních a sociálních služeb.

Omezme v médiích i v pokynech úřadů užívání vágního pojmu „senior“. Nezbavujme se potenciálu části populace jen proto, že je starší než orientační kalendářní hranice, která se nekryje s osobní realitou. Nemá to odborné opodstatnění, je to psychosociálně ponižující a nepřijatelné z hlediska lidských práv. Pokud si lidé, patřičně poučení a vybavení, bez ohledu na věk přejí zapojit se do dobrovolnictví, neponižujme je odmítáním pro „přestárlost“. Vytvořme spektrum aktivit, ve kterém každý člověk dobré vůle bez ohledu na věk, stejně jako na etnickou příslušnost, pohlaví či náboženské vyznání, **nalezne uplatnění podle své osobní způsobilosti k pomoci druhým.** Případná omezující, ale i zvýhodňující doporučení by se měla týkat konkrétních limitujících okolností. Těmi u dospělé populace pouhý věk není a být nemůže.

Ani závažné zdravotní komplikace koronavirové infekce nesouvisejí s věkem jako takovým. Jde o špatný zdravotní stav, o podvýživu, vyčerpanost, závažné choroby, možná některé léky –

a to bez ohledu na věk. **Nemocemi oslabení lidé, necht' se těší ochraně, ohleduplnosti, podpůrnému zájmu.** Stejně významná jako společenská angažovanost starších lidí, kteří se cítí zdraví a zdatní, je podpora a ochrana těch, kteří jsou méně vybaveni odvahou, zdatností, jsou křehcí nebo v každodenních aktivitách potřebují intenzivní pomoc druhých lidí, a to opět bez ohledu na věk.

Apelujeme proto na širokou odbornou i laickou veřejnost: v nadcházejících týdnech kulminující epidemie a pravděpodobně přetížených sociálních a ošetrovatelských služeb **aktivně vytvářejme dobré sousedství** a v této snaze neochabujme. Zajímejme se ve svém domě i širším okolí o stav a potřeby lidí, kteří se momentálně či dlouhodobě neobejdou bez pomoci druhých, pomáhejme si navzájem. Buďme připraveni nejen signalizovat stavy nouze, „volat na úřady“, ale konkrétně pomáhat, zastoupit momentálně nedostupné veřejné služby nebo i chybějící rodiny.

Připojujeme se i k volání **po zajištění dostatku účinných ochranných pomůcek pro zdravotnické pracovníky a pracovnice, ale stejnou měrou i pro personál pobytových a terénních sociálních služeb a pro laické pečující.** Uvědomujeme si, že v roli pomáhajícího se může ocitnout každý z nás, ale stejně tak je každý z nás ohrožen a může být tím, kdo pomoc přijímá.

Jsme si zároveň vědomi, že jde o situaci novou a bezprecedentní. To od nás všech vyžaduje velkou míru flexibility a improvizace, ale také vědomí rizika nezamýšlených důsledků, neobratných vyjádření či opatření, které mohou mít nežádoucí vedlejší dopady. Nechceme slepě kritizovat práci, kterou v dobré víře konají zástupci státní správy, samospráv, médií, institucí a poskytovatelů služeb i rodinní příslušníci, dobrovolníci a sousedé. Naopak, patří jim všem velký dík za jejich snahu a nasazení. Náš apel směřuje k tomu, aby všechna opatření a snahy byly reflektovány z titulu specifických efektů pro různé věkové i sociální skupiny, abychom se vždy a za všech okolností snažili být inkluzivní a dali dostatečný prostor hlasu těch „o kterých je hovořeno“, o kterých se rozhoduje. **Zatím slyšíme více „o seniorech“, než od nich. Časy jako tyto jsou vždy příležitostí pro změnu. Využijme ji pro zvýšení respektu k různorodé seniorské skupině, nikoliv k její další stigmatizaci a homogenizaci. Zastavme ageismus v čase koronaviru!**

Zároveň se připojujeme k mezinárodní výzvě proti ohrožení, vyloučení a věkové diskriminaci starších lidí během pandemie COVID-19 prof. Kierana Walshe, ředitele Irského centra pro sociální gerontologii (ICSG) z Národní univerzity v Galway.

Výzva „Bojujme proti vyloučení a věkové diskriminaci starších lidí během pandemie COVID-19: čtyři klíčová sdělení“:

Pandemie COVID-19 představuje mimořádná rizika pro zdraví starších dospělých a poté, co se lidé nakazí, má okamžité důsledky pro jejich tělesnou a duševní pohodu, mezilidské vztahy a potenciálně i úmrtnost. Avšak vedle negativních vlivů na zdraví způsobených samotnou nemocí mohou starší lidé zakoušet i další škodlivé důsledky, a to kvůli strategiím a diskursům spojeným s úsilím dostat virus pod kontrolu a léčit jej. Tato znevýhodnění mohou být hmotné i symbolické povahy. Reagujeme na tuto znepokojivou situaci a nabízíme čtyři sdělení, jimiž by se měla řídit tvorba politiky ve vztahu ke krizi COVID-19 i naše reakce na tuto krizi.

Sdělení 1: Reakce státu a společnosti na COVID-19 si musí být vědoma přímých vyloučení postihujících starší občany jako výslednice politik a strategií, jež byly zavedeny v rámci boje proti viru, a tam, kde je to možné, kompenzovat tyto negativní okolnosti podporou a aktivitou. Mezi tato vyloučení patří nedostatek důvěryhodných a aktuálních informací z důvodu obtíží zakoušených starší populací při přístupu k online komunikačním kanálům užívaným orgány veřejného zdraví a dalšími klíčovými úřady. Patří sem i zvýšené riziko sociální izolace a vyšší úroveň osamělosti, způsobené narušením sociálních a podpůrných sítí kvůli nutnosti omezit mezilidský kontakt a stahování se do ochranné „ulity“.

Sdělení 2: Neustále musíme dbát na to, aby ošetření pacientů nakažených COVID-19 i další formy alokace zdrojů v souvislosti s krizí byly prováděny na základě potřeby a nikoliv na základě prosté věkové hranice. Je znepokojivé, že nedostatek lůžek na jednotkách intenzivní péče, plicních ventilátorů a dalších prostředků v některých zemích vede k formulaci v podstatě „ageistických“ požadavků, aby byla dána priorita mladším a zdravějším pacientům, u nichž je větší naděje, že se z nemoci zotaví. Podle neoficiálních zpráv jsou zdravotníci v některých zemích pod značným morálním tlakem, aby ve svém rozhodování upřednostnili ty, u nichž je větší pravděpodobnost pozitivního výsledku léčby, či obecněji řečeno naděje dožití a větší potenciál „zachráněných let života“.

Sdělení 3: Při zavádění politik a strategií k ochraně starších lidí během pandemie COVID-19 nesmíme ignorovat heterogenitu starší populace ani chápat starší občany jako vysoce zranitelné a pasivní jedince a ignorovat tak jejich příspěvek k úsilí postavit se pandemii. Praxe „stahování se do ochranné ulity“ je potřebná; je motivována obavou o zdraví starších a pohnutka chránit je zde zřejmá. Je tu ovšem riziko, že nechtěně přispěje k homogenizaci populace sedmdesátníků a starších. V důsledku tak může být zmařena celá řada činností, jimiž starší lidé podporují své rodiny i sousedy, stejně jako formálnější státní a společenské iniciativy k potlačení pandemie.

Sdělení 4: Politiky a strategie zaměřené na boj proti COVID-19 nesmí být postavené na problematizaci stárnutí a starších lidí v kontextu krize, ani sloužit k destabilizaci výrazné solidarity mezi generacemi, jíž jsme v současné době svědky. Existují důkazy svědčící o tom, že starší lidé jsou v některých částech veřejné a politické sféry chápáni jako masoví konzumenti cenných a omezených zdrojů, kteří tak brání mladším, zdravějším a údajně „produktivnějším“ jedincům v přístupu k léčbě. Takovéto diskursy devalvují nejen postavení starších jakožto rovných občanů, ale i přínos, který jejich činnosti a životy představují pro společnost.

Originální text výzvy v angličtině: <http://rosenetcost.com/combating-exclusions-and-ageism-for-older-people-during-the-covid-19-pandemic/>

Plný text v češtině: <https://www.ageismus.cz/>

(Překlad z angličtiny: Mgr. Štěpán Káňa)

Svůj virtuální podpis můžete k výzvám připojit na www.zivot90.cz/stopageismu.

Podporu oběma výzvám k datu 16. 4. 2020 vyjadřují:

1. Mgr. Lucie **Vidovičová**, Ph.D. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity Brno, vice-prezidentka Výzkumného výboru pro stárnutí Mezinárodní sociologické asociace (ISA)
2. MUDr. Zdeněk **Kalvach**, CSc., Evangelická teologická fakulta a Filosofická fakulta Univerzity Karlovy Praha
3. Mgr. Jan **Lorman**, ŽIVOT 90 z. ú a Gerontologický institut o. p. s. Praha
4. Mgr. Lucie **Galčanová Batista**, Ph.D., Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity Brno
5. Mgr. Anna **Beránková**, Centrum pro studium dlouhověkosti a dlouhodobé péče Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy Praha
6. Docentka MUDr. Libuše **Čeledová**, Ph.D., Ústav sociálního a posudkového lékařství Lékařské fakulty Plzeň, Univerzita Karlova Praha
7. Mgr. Vladimíra **Dostálová**, vedoucí Katedry nelékařských povolání IPVZ Praha, Centrum pro studium dlouhověkosti a dlouhodobé péče Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy Praha
8. PhDr. Eva **Dragomírecká**, Ph.D., katedra sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy Praha
9. Mgr. Miroslav **Dvořák**, ředitel Poradny pro občanství/občanská a lidská práva z.s.
10. RNDr. Jiří **Grygar**, CSc., Fyzikální ústav Akademie věd ČR, Praha
11. Jana **Hartvichová**, Klub Aktiv z. s. České Budějovice
12. PhDr. Jaroslava **Hasmanová Marhánková**, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy Praha
13. Profesorka PhDr. RNDr. Helena **Haškovcová**, CSc., profesorka lékařské etiky, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy Praha
14. Docentka MUDr. Iva **Holmerová**, Ph.D., ředitelka Gerontologického centra Praha; proděkan pro zahraniční vztahy Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy Praha; CELLO - Centre of Expertise in Longevity and Long-term Care; University of the West of Scotland - Visiting Professor, Alzheimer Europe – Chairperson
15. Jiří **Hrabě**, ředitel Elpida o. p. s. Praha
16. PhDr. Hana **Janečková** Ph.D., Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy Praha
17. Mgr. Marcela **Janečková**, Centrum pro studium dlouhověkosti a dlouhodobé péče
18. PhDr. Eva **Jarolímová**, Ph.D., Filozofická fakulta a Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy Praha, sekce geropsychologie při Českomoravské psychologické společnosti, Česká alzheimerovská společnost
19. Božena **Jirků**, ředitelka Konto bariéry Praha
20. MUDr. Božena **Jurašková**, Ph.D., předsedkyně České gerontologické a geriatrické společnosti ČLS JEP; Lékařská fakulta Univerzity Karlovy Hradec Králové
21. Eva **Kalhousová**, ředitelka Domova pro seniory Elišky Purkyňové Praha
22. Jana **Kašpárková**, vedoucí sestra pobytové sociální péče, Fakultní nemocnice Plzeň
23. Daniela **Kolářová**, herečka, Praha
24. Profesorka JUDr. Kristina **Koldinská**, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Karlovy Praha
25. Mgr. Iva **Kužníková**, Ph.D., vedoucí katedry zdravotně-sociálních studií; Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity
26. ThLic. Mgr. Jaroslav **Lorman**, Th.D., Život 90 z. ú
27. Mgr. Kateřina **Macháčová**, Ph.D., Centrum pro studium dlouhověkosti a dlouhodobé péče Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy Praha

28. Ing. Iva **Pekníková**, ředitelka Městské knihovny Litomyšl, Litomyšlská univerzita 3. věku
29. Mgr. et Mgr. Marcela **Petrová Kafková**, Ph.D., Ústav populačních studií Fakulty sociálních studií, Masarykova Univerzita Brno
30. Profesor PhDr. Ladislav **Rabušic**, CSc., vedoucí Ústav populačních studií Fakulty sociálních studií, Masarykova Univerzita Brno
31. Michaela **Stachová**, ředitelka Nadace Krása pomoci
32. Ing. Dana **Steinová**, předsedkyně České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging, předsedkyně krajské Rady seniorů hl. m. Prahy, generální sekretářka EURAG
33. Mgr. Věra **Suchomelová**, Th.D., Teologická fakulta Jihočeské Univerzity České Budějovice
34. Mgr. Anna **Šabatová**, Ph.D., v letech 2014-2020 veřejná ochránkyně práv ČR
35. PhDr. Jiřina **Šiklová**, Csc., emeritní vedoucí katedry sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy Praha
36. MUDr. Zuzana **Šnajdrová**, Česká gerontologická a geriatrická společnost ČLS JEP
37. Docent MUDr. Štěpán **Špinka** Ph.D., Ústav filosofie a religionistiky Filosofické fakulty Univerzity Karlovy Praha
38. Martina **Špinková**, akademická malířka a šéfredaktorka nakladatelství Cesta domů, Praha
39. Docent Mgr. Michal **Šteffl**, Ph.D., Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy Praha a Centrum pro studium dlouhověkosti a dlouhodobé péče Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy
40. JUDr. Ing. Zuzana **Trávníčková**, Ph.D., Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka, Fakulta mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické Praha
41. František **Valeš**, Poradna pro občanství/občanská a lidská práva z.s.
42. Profesorka JUDr. Helena **Válková**, CSc. zmocněnkyně Vlády ČR pro lidská práva
43. MUDr. Hana **Vaňková**, Česká gerontologická a geriatrická společnost ČLS JEP
44. Dr. Petr **Veleta** M.A., Centrum pro studium dlouhověkosti a dlouhodobé péče Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy Praha
45. Ladislav **Volicer**, MD, Ph.D., School of Aging Studies; University of South Florida USA
46. Mgr. Petr **Wija** Ph.D., Česká společnost pro gerontologii a Institut pro sociální politiku a výzkum